

12. Рюкле Х. Ваша таємна зброя в спілкуванні. Міміка, жест, рух / Х. Рюкле. – К. : Інтерексперт, 2006. – 120 с.
13. Штангль А. Язык тела. Познание людей у профессиональной и обыденной жизни / А. Штангль. – М. : Проф-издат, 2002. – 98 с.

УДК 338.22:615.85-053.5

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ

Юлія Григорівна Кулімова,

*кандидат педагогічних наук, асистент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Катерина Костянтинівна Іванова,

*здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

Анотація. У статті обґрунтована актуальність формування підприємницької компетентності у молодших школярів. Проаналізовано різні наукові підходи щодо поняття «підприємницька компетентність», наведено перелік умінь і здібностей, які входять до її структури, розкрито шляхи її реалізації з урахуванням сучасних освітніх тенденцій. Автори представили способи реалізації естетотерапевтичного підходу у процес формування підприємницької компетентності в учнів молодшого шкільного віку.

Ключові слова: підприємницька компетентність, підприємливість, економічне виховання, засоби естетотерапії, фототерапія, лялькотерапія.

Abstract. The article deals with the actuality of the development of entrepreneurial competence among junior pupils, as forming ones as creative, mobile, purposeful and competitive personalities. The essence of the concepts of "entrepreneurship" and "entrepreneurial competence" is revealed, the views of leading scholars, who at different times were engaged in research of this sphere, were highlighted. A list of skills and abilities, that pupils have to master in the process of forming this competence, is given; the methods of their successful implementation at the elementary school lessons are given. Particular attention was paid to the aesthetic-therapeutic ways of forming entrepreneurial competence of junior pupils. In order to activate the pupil's creative abilities, awakening in them shrewdness, attentiveness, savvy, faith in own success the authors advise to use certain types of aesthetic therap

such as phototherapy, art therapy, drama and courtesy therapy. Methods of realization of the outlined technologies of aesthetic-therapeutic influence on pupils in conditions of educational environment of elementary school are offered.

Key words: entrepreneurial competence, entrepreneurship, economic education, means of aesthetic therapy, phototherapy, lalotherapy.

THE FORMATION OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE AMONG JUNIOR PUPILS BY MEANS OF AESTHETIC THERAPY

Julia Grigoryevna Kulimova, Katerina Kostantinovna Ivanova

Нині фінансово-економічна ситуація в Україні є доволі суперечливою і неоднозначною, тому перехід до ринкової економіки та активна євроінтеграція передбачають значні зміни у системі освіти. Так, суспільство потребує формування особистості нового типу, яка має бути ініціативною, креативною, цілеспрямованою, здатною сприймати зміни сьогодення та створювати інновації. В цьому контексті виникає потреба у активній економічній освіті, результатом якої має бути сформована підприємницька компетентність особистості. Адже, щоб бути успішним, зайняти своє місце в житті, необхідно володіти такими якостями та вміннями: комунікабельність, гнучкість, мобільність, самостійність, вміння приймати своєчасні та виважені рішення, бути відповідальним за своє майбутнє тощо. Відтак, для того, щоб дитина повноцінно жила в інформаційно-економічному суспільстві, школа, як один із основних осередків формування і розвитку підростаючого покоління, має створити сприятливі умови для активного самопізнання дитиною себе та оточуючого середовища, формування навичок адекватної самооцінки, самоактуалізації, успішної самореалізації, самовдосконалення та самоконтролю. Щоб зреалізувати поставлені завдання, варто запроваджувати нові методи психолого-педагогічного впливу, які в легкій та доступній формі допоможуть створити сприятливі психо-емоційні, змістово-інформаційні та матеріально-технічні умови для формування підприємницької компетентності.

Питаннями економічної освіти та економічного виховання учнівської молоді в різні часи займався широке коло науковців: С. Бадмаєв, Д. Березовська, Ю. Васільєв, В. Дудік, Н. Кулаков, П. Левін, І. Мельничук, Є. Комишанченко та ін. У їх працях зазначалося, що основою економічного виховання є формування

економічного мислення, свідомості, поведження й інших соціально-психологічних якостей особистості, які необхідні їй у виробничо-економічній діяльності й повсякденному житті [4]. Відтак, саме від рівня сформованості цих якостей залежатиме успішність дитини в житті та у виборі майбутньої професії.

Одну з перших концепцій підприємництва розробив французький економіст Р. Кантільйон. Надалі цією проблемою займалися М. Вебер, П. Друкер, В. Зомбарт, К. Маркс, А. Маршалл, Ф. Найт, Ж. Сей, А. Сміт, Й. Шумпетер та ін. [5]. Вчені охарактеризували сутність поняття «підприємливість», визначили його функції та якості підприємця. Проблема підготовки підростаючого покоління до підприємницької діяльності була розкрита А. Агеєвим, М. Вудкоком, В. Дрижаком, Д. Закатновим, В. Радаєвим, О. Романовським, С. Мельником, Н. Пасічником, М. Пітерсом та ін.

Відтак, метою статті є висвітлення шляхів формування в молодших школярів підприємницької компетентності та розкриття ролі естетотерапевтичних засобів у цьому процесі.

Школа сьогодні має готувати учнів не лише як носіїв знань, а і як конкурентноспроможних особистостей, адаптованих до реального життя та здатних втілювати здобуті навички у ньому. Тому, нині постає гостра необхідність у змінах підходів до організації педагогічного процесу, побудови відносин між учителем і учнем, освітніми установами та батьками. Ефективним шляхом розв'язання даних проблем є впровадження у педагогічний процес компетентісного підходу, який полягає у створенні необхідних умов для розвитку особистості. Серед ключових компетентностей, необхідних для навчання і життя учнів, не менш важливою є підприємницька.

Термін «підприємницька компетентність» має низку тлумачень. Так, Ю. Білова вважає, що підприємницька компетентність – це інтегральна психологічна якість особистості, яка проявляється в мотивованій здатності до творчого пошуку та реалізації нових ідей та дає змогу вирішувати різноманітні проблеми в повсякденному, професійному, соціальному житті [1]. У Європейській довідковій системі поняття «підприємницька компетентність» трактується як здатність особистості втілювати ідеї в сферу економічного життя, як інтегрована якість, що базується на креативності, творчості, інноваційності, здатності до ризику, а також спроможності планувати та організовувати підприємницьку

діяльність [8]. Тобто, це модель поведінки, від якої залежить успішна реалізація особистості у житті.

Формування у молодших школярів підприємницької компетентності передбачає реалізацію окремих умінь і здібностей, зокрема:

- вміння співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними матеріальними, трудовими, природними й екологічними ресурсами, інтересами й потребами інших людей та суспільства;

- вміння організувати власну трудову (навчальну) діяльність і працю учнівського колективу, орієнтуватися в нормах і етиці освітніх відносин (створення учнями розпорядку дня, тижня тощо);

- навички аналізу й оцінки власних учнівських можливостей та співвіднесення їх з вимогами вчителя;

- вміння складати, здійснювати й оцінювати плани підприємницької діяльності та приймати економічно й екологічно обґрунтовані рішення (розробити міні-проект школи чи будинку мрії тощо);

- вміння презентувати інформацію про результати власної економічної діяльності (захист свого проекту) [6].

Підприємницька компетентність має формуватися ще з дитинства, адже сучасного школяра вже з перших років життя оточує економічна сфера. Для успішної взаємодії та спілкування необхідна наявність лексичного запасу економічної спрямованості (поняття про економічні дії: придбати, обміняти; особисті якості: щедрий, добрий; властивості, що характеризують товар: якісний, дешевий, дорогий, сучасний тощо) [2]. Тому сучасний вчитель має створити необхідні умови для формування в учнів економічної свідомості, допомогти у виборі певної економічної поведінки, сфери застосування своїх здібностей, навичок, можливостей, професійних навичок, у виборі форм власності та розподілі матеріальних доходів. В цьому сенсі основним завданням вчителя початкової школи є створення атмосфери взаємодовіри, взаєморозуміння, комфорту та лідерства.

На нашу думку, створення такого середовища можливе за допомогою естетотерапевтичних технологій, метою яких є не тільки лікування дитячої душі (терапевтичний аспект), а й активізація її емоційно-чуттєвої, інтелектуально-пізнавальної та творчо-виховної сфери (дидактико-виховний аспект). У арсеналі естетотерапевтичної науки і практики відома низка психолого-педагогічних технологій: арт-терапія, музикотерапія, фототерапія, ігрова терапія, лялькотерапія, казкотерапія, драматерапія та ін. Можливості

імплементатії естетотерапевтичних засобів майже необмежена, адже їх можна використовувати на різноманітних уроках в початковій школі: математики, природознавства, «Я і Україна», читання, трудового навчання і образотворчого мистецтва. Ефективними також будуть інтегровані уроки з поєднанням декількох видів естетотерапевтичного впливу.

Наведемо приклади використання естетотерапевтичних технологій у освітньо-виховному середовищі початкової школи з метою формування в молодших школярів підприємницької компетентності. Так, для активізації творчих здібностей учнів, пробудження в них проникливості, уважності, кмітливості, віри у власний успіх варто використовувати різні види естетотерапії (фототерапію, арт-терапію, драматерапію та казкотерапію). Пропонуємо адаптований варіант інтегрованого уроку з математики у 4 класі на тему «Сім чудес України» (за Т. Яненко [7]):

На етапі контролю, корекції і закріплення знань вчитель зачитує учням віршовані рядки:

Урок почнемо без зупинки

З каліграфічної хвилини.

Запишемо цифру 7.

Потім, педагог пропонує пригадати магію сімки та запитує у школярів де вони з нею можуть зустрічатися (у казках, 7 нот, 7 кольорів райдуги, 7 чудес світу і т.д.).

Далі, проголошуючи тему і мету уроку, вчитель пропонує учням здійснити уявну казкотерапевтичну подорож по Україні, побачити сім чудес нашої Батьківщини, навчитися читати і записувати числа у межах 200 000 та повторити письмове ділення на одноцифрове число. А зробити цю мандрівку ще цікавішою, допоможе участь у фантастичному ралі. Потім учитель обговорює з вихованцями що таке ралі, якими рисами мають володіти справжні гонщики (витривалість, уважність, знання техніки, вміння гарно водити машину тощо). Для того щоб перевірити сформованість однієї із з цих рис (уважність) вчитель ділить вихованців на дві команди (за кольорами, які діти витягнуть з коробки).

Опісля, вчитель демонструє фотознімок авто, пропонує знайти 5 відмінностей, поміркувати як працюватиме автомобіль без деталей, яких не вистачає на фотознімку.

Наступним кроком у організації уроку є демонстрація та обговорення фото Ейфелевої вежі (діти називають цю споруду та країну, в якій її зведено і дізнаються батьківщину ралі). Далі учням потрібно грі «придбати» авто, взявши участь у грі «Аукціон».

Гра «Аукціон». На фотокартках із зображеннями авто написані математичні вирази. Яка команда швидше і правильно їх вирішить, зможе придбати «автомобіль» певної марки в залежності від виконання завдання. Наприклад: $5*9*10=$ (450), $720/10/8=$ (9), $300+300/10=$ (330) тощо.

Далі школярам пропонується під активізуючу музику зобразити на аркуші паперу за допомогою фарби їх майбутній гараж. Після творчої діяльності школярі демонструють свої роботи та обмінюються враженнями. Потім вчитель зауважує, що «справжні гонщики кажуть, що серцем автомобіля є двигун. Тому не важливо, яка машина зовні, а важливо який у неї двигун». Актуалізуючи, при цьому увагу школярів не на зовнішніх факторах речей, а на їх внутрішній сутності.

З метою розвитку в учнів підприємницької компетентності можна також використовувати наступні техніки фототерапії:

- створення реклами (дитячого кафе чи іграшкового магазину). Для виконання цього завдання учням необхідно знайти в журналах чи інших друкованих засобах масової інформації необхідні матеріали для реклами, оформити на аркуші А4 (якщо групова чи колективна робота, то краще обрати аркуш більшого розміру), та прорекламувати свій міні-проект у класі;

- представлення себе у будь-якому поважному статусі за допомогою фото («Я – підприємець», «Я – директор школи», «Я – власник іграшкового магазину»). Перед учнями стоїть завдання зробити фото на задану тематику та представити його у класі. Іншими видами роботи можуть бути оформлення колективного колажу чи створення малюнку на основі представлених фото;

- створення фотоколажів з економічної тематики («Моя майбутня професія», «Найбільше чи найменше, що я міг би придбати чи продати», «Хто зображений на грошових купюрах», «Що я найбільше люблю купувати», «Яку інформацію для вас несе дана етикетка» тощо). Учням пропонується відшукати фото з газети чи журналу і зробити колаж за заданою темою;

- створення фото-проектів «Школа моєї мрії», «Робота моєї мрії» тощо. Учні мають представити школу чи роботу своєї мрії за допомогою знайдених чи зроблених заздалегідь фото.

Для того щоб розвинути в учнів ініціативність, винахідливість та навички самостійного прийняття рішень, доцільно використовувати наступні техніки лялькотерапії:

- лялькотерапевтичні постановки: за допомогою улюблених іграшок діти програють різні життєві ситуації, наприклад: мама попросила купити в супермаркеті хліб і молоко, а решту залишити

собі. Ти хочеш купити щось собі і поділитися з братом. Як ти витратиш ці кошти?

– спільне створення розповідей про майбутнє ляльки, її успіхи, плани на життя тощо. Учні створюють власні іграшки та у колі класу представляють свою ляльку. Учні мають вигадати ім'я ляльці, де вона проживає, чим захоплюється, чим планує займатися в житті, мрії, успіхи тощо.

Запровадження ігрових технологій у освітньо-виховний простір початкової школи з метою формування у молодших школярів економічного світогляду, власної точки зору, підвищення інтересу до навчання варто проводити у наступних формах:

– гра «Математичні іграшки»: вчитель створює магазин іграшок, і щоб дізнатися ціну кожної, учні мають виконати певне математичне завдання;

– гра «Реклама»: діти діляться на дві групи. Кожній групі вчитель дає завдання вигадати ім'я і емблему фірмі (наприклад: 1 група – автомобілі, 2-група кондитерські вироби).

Для формування у вихованців підприємницького мислення, правомірної поведінки в бізнес-середовищі, ділових якостей та оцінки власного потенціалу у сфері економічного й соціального життя, вчитель пропонує учням виконати такі форми психотерапевтичної роботи (за А. Гельбаком):

– проведення терапевтичних дискусій (за методом Сократа) стосовно проблемних економічних тем: «Що краще купити: нову іграшку для малюка чи нові окуляри для бабусі?», «Для чого треба берегти своє здоров'я?» і т.д.;

– написання оповідань-роздумів на тему: «Чому я хочу (або не хочу) бути бізнесменом?», «Що найважливіше в житті?» тощо;

– проведення ділових ігор:

ділова гра «Меню для дитячого кафе»: учням пропонується розробити власне меню для дитячого кафе. Гра проводиться у формі аукціону. Учитель на дошці розвішує наліпки страв, які можуть бути в меню. Учні діляться на дві групи. Щоб отримати собі страву, потрібно правильно виконати завдання. Перемагає та команда, в якій найбільше страв у меню.

ділова гра «Реклама дитячого кафе»: учні діляться на групи. Вчитель пропонує завдання вигадати назву кафе, слоган, традиції тощо. У процесі роботи школярі обмінюються враженнями, вчать працювати в колективі і враховувати думку однокласників [3].

На нашу думку, особливу увагу у процесі формування підприємницької компетентності в учнів початкової школи варто приділити також екскурсіям на підприємства рідного міста з метою

розширення світогляду, розвитку культурної сфери особистості, пробудження інтересу до суспільного життя міста, спілкування з цікавими та успішними людьми тощо.

Таким чином, формування у молодших школярів підприємницької компетенції сприяє виробленню економічного способу поведінки, своєрідного світогляду, здатності ризикувати, приймати виважені рішення, втілювати свої ідеї у життя та застосовувати свої можливості в повній мірі. Оптимізувати реалізацію даних процесів можливо за допомогою естетотерапевтичних технологій, які сприяють підвищенню інтересу вихованців до навчання, розвитку в них творчих здібностей, уваги, уяви, мислення, лідерських якостей тощо. Окрім того, здійснення естетотерапевтичного впливу є двобічним процесом, адже він впливає не лише на школярів, а й на вчителя (удосконалення його професійних якостей, педагогічної майстерності, творчої активності, розширення світогляду тощо). Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка інтегрованих уроків з метою формування підприємницької компетентності в учнів молодшого шкільного віку засобами естетотерапії.

Література:

1. Білова Ю. А. Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю / Ю. А. Білова // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2013. – Вип. 7. – С. 15–17.
2. Волчак Т. Я. Стратегія впровадження освіти для сталого розвитку в освітньо-виховний процес дошкільного закладу: методичний посібник для педагогів дошкільних закладів / Т. Я. Волчак, Т. Т. Трифонова, Н. М. Голик, О. В. Домаранська, Н. Р. Попова, Л. І. Різун. – Кривий Ріг, 2013. – 99 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fil.ocvita.com.ua/doklad/1501/index.html>.
3. Гельбак А. М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя : [методичні рекомендації] / А. М. Гельбак. – Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 24 с.
4. Камышанченко Е. Н. Содержание экономического образования школьников : автореф. дис... канд. пед. наук из специальности (13.00.01): Общая педагогика, история педагогики и образования / Е.Н. Камышанченко. – Харьков, 1994. – 24 с.
5. Майковська В. І. Сутність і структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців в Україні / В. І. Майковська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2017. – №3. – С.112–118.
6. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посібн. / Н. Є. Мойсеюк. – 5-е вид., доп. і перер. – К., 2007. – 656 с.

7. Яненко Тетяна Василівна Інтегрований урок у 4 класі з математики. Тема: Сім Чудес України / Т. В. Яненко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://polpoz.ru/umot/integrovanij-urok-u-4-klasi-z-matematiki-tema-sim-chudes-ukray>.
8. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO) / Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference of an Assessment and Research Program – OECD (Draft). – P.8.

УДК 373.3(477)"712":615.85

ЕСТЕТОТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Тетяна Віталіївна Мірошніченко,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Анотація. У статті здійснено концептуальний аналіз провідних положень Нової української школи з позиції їх реалізації в естетотерапевтичній діяльності сучасного вчителя початкової школи. Визначено функції вчителя-фасилітатора на засадах партнерської педагогіки. З'ясовано роль засобів і видів естетотерапії у формуванні в учнів загальнолюдських цінностей та розкритті їх творчого потенціалу в умовах НУШ.

Ключові слова: естетотерапія, засоби і види естетотерапії, компетентності молодших школярів, дитиноцентризм, партнерська педагогіка, Нова українська школа.

Annotation. The present paper deals with conceptual analysis of the leading positions of New Ukrainian School in terms of their implementation in aesthetic activity of a modern primary school teacher. The functions of a teacher-facilitator based on pedagogy of partnership are defined. The role of facilities and types of aesthetic therapy in the formation of universal human values among primary pupils and in the development of their creativity in the context of New Ukrainian School is shown

Key words: the aesthetics therapy, means of aesthetic therapy, competencies of primary pupils, child-centrism, pedagogy of partnership, New Ukrainian School.